

משלמים, כתיב הכא במנחת סוטה [במדבר ה כה]: "ולקח הכהן מיד האשה, וכתיב התם בשלמים [ויקרא ז ל]: "ידיו תביאנה", מכאן שמשוים את התנופה של מנחת סוטה לתנופה בשלמים.

מה כאן במנחת סוטה כהן מניף, אף להלן בשלמים כהן מניף.

מה להלן בשלמים בעלים מניפים, אף כאן במנחת סוטה בעלים מניפים.

הא כיצד גם הבעלים וגם הכהן מניפים? כהן מכניס ידו תחת יד בעלים ומניף יחד עם הבעלים⁽⁷⁾.

מכאן שהאשה מניפה במנחת סוטה, שהרי היא הבעלים.

אשכחן [מצאנו] לגבי סוטה שהאשה מניפה את המנחה. נזירה מנלן שהאשה מניפה את הזרוע והחלה והרקיק של קרבן נזירותה?

אתיא [נלמד] בגזירה שוה "כף" "כף" מסוטה, שבפרשת סוטה כתוב [במדבר ה יח]: "ונתן על כפיה", ובפרשת נזיר כתוב [במדבר ו ט]: "ונתן על כפי הנזיר", מכאן שהבעלים מניפים, ודין הנזיר והנזירה שוה, שנאמר בראש הפרשה: "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר"⁽⁸⁾.

מתניתין:

כל מצוה שהיא תלויה בארץ, דהיינו, מצוה הנוגעת לקרקע, כגון שמיטת הקרקע, בשביעית וכיובל, או הנוגעת לגידולי קרקע, כגון הפרשת תרומות ומעשרות, אינה נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד, ולא בחוץ לארץ.

ומצוה שאינה תלויה בארץ, שאינה אמורה לגבי קרקע, אלא היא מוטלת על גופו של אדם, כגון שמירת שבת והנחת תפילין, נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

חויץ מן הערלה, דהיינו, איסור אכילה או ז' א-הנאה מפירות ערלה, וכלאים, איסור כלאי הכרם, שאסור לזרוע ביחד שני מיני זרעונים יחד עם גרעין של ענבים, ואם הוא עבר, וזרע, וצמחו גידולים, הרי הם נאסרים בהנאה.

שתי הלכות אלו, אף על פי שהן מצוות התלויות בארץ, בכל זאת הן נוהגות אף בחוץ לארץ.

[הערלה — הלכה למשה מסיני שנוהגת אף בחוץ לארץ. והכלאים — אסורים בחוץ לארץ מ"דברי סופרים"].

אם יש בתנופת הכהן חציצה, כיון שעיקר התנופה היא בבעלים, אבל התוס' שם דוחים סברא זו, כיון שתנופת הכהן היא מן התורה, ומסתמא שייך בו חציצה.

8. רמב"ם.

7. לדעת התוס' בתירוץ הראשון, הכהן מניח את ידו תחת ידי הבעלים ממש, ויד הבעלים אינו נחשב חציצה משום שכך הוא דרך מצוותו. ולפי התירוץ השני של התוס', הבעלים אווזים למעלה בכלי והכהן בשולי הכלי כדי שלא יהיה חציצה. וכן כתבו התוס' במנחות [סא ב ד"ה כהן], והביאו שם בשם רש"י שלא איכפת לנו

והרי מצות תפילין ומצות פטר חמור, דכתיב בהן "ביאה" שניהם אמורים בפרשת "והיה כי יביאך" שבתפילין, ונוהגין בין בארץ בין בחוץ לארץ. (2) הרי שאין הדבר תלוי בכך!

ומשנינן: אמר רב יהודה: הכי קאמר התנא במשנה: כל מצוה שאינה תלויה בארץ, שאינה מוטלת ביחס לקרקע או לגידוליה, אלא שהיא חובת הגוף המוטלת על גוף האדם, כגון שבת, תפילין, פטר חמור, וכדומה, נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ.

ומצוה התלויה בארץ שהיא חובת קרקע, שמוטלת ביחס לקרקע או גידוליה, כגון שמיטה, תרומות ומעשרות, ערלה, וכלאיים, אינה נוהגת מן התורה אלא בארץ.

והוינן בה: מנא הני מילי שחובת הגוף נוהגת אף בחוץ לארץ, ואילו חובת הקרקע נוהגת רק בארץ?

ומשנינן: דתנו רבנן: נאמר [דברים יב א] "אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון

רבי אליעזר אומר: אף החדש, האיטור לאכול מתבואה חדשה קודם הקרבת קרבן העומר, אף הוא נוהג בחוץ לארץ, למרות שהוא מצוה התלויה בארץ. (1)

גמרא:

והוינן בה: מאי, מה היא מצוה ה"תלויה בארץ", ומאי, מה היא מצוה "שאינה תלויה בארץ", האמורות במשנתנו?

אילימא, אם נאמר, כי מצוה ה"תלויה בארץ" היא מצוה דכתיב בה "ביאה", שנאמר בה "כי תבאו אל הארץ", או "והיה כי יביאך ה'", שתלה הכתוב את חובת קיומה של המצוה הזאת בביאת הארץ, ולכן היא אינה נוהגת אלא בארץ ישראל.

ומצוה "שאינה תלויה בארץ" היא מצוה דלא כתיב בה "ביאה", שהתורה לא תלתה אותה בביאת הארץ, ולכן היא נוהגת אף בחוץ לארץ.

אי אפשר לומר כן, כי:

וכן מצינו שקיימו מצות פדיית פטר חמור. רש"י, ותוס' ד"ה הרי. והר"ן הביא ירושלמי שדורש מפרשת והיה אם שמוע, "ואבדתם מהרה מעל הארץ. וקשרתם אותם". הא למדת, שתפילין נוהג אף בחוץ לארץ. וממילא הוא הדין לפטר חמור, שהוקש לתפילין בפרשת "והיה כי יביאך". ויש שפירש, שמצינו בפרשת במדבר שפדו פטרי חמוריהם במדבר וגם פדו שם בכורי אדם. ונקט פטר חמור שהוא מוקדם בפרשת "והיה כי יביאך". מראה כהן.

1. גם חלה נוהגת בחוץ לארץ מדרבנן. והירושלמי שואל למה לא אמרה המשנה גם "חוץ מהחלה". ותירץ שהמשנה לא מנתה אלא דברים שנוהגים גם אצל גויים, ואילו בחלה, עיסה שנילושה על ידי גוי פטורה מחלה. וכתבו התוס' שלפי זה מוכח שערלה וכלאים שגדלו אצל גוי אסורים. וכן "חדש" אסור אפילו בתבואה של גוי. שהרי כל מה שנמנה במשנה שאסור אף בחוץ לארץ, נוהג גם בשל גוי. תוס' ד"ה כל [בעמוד קודם].

2. שהרי מצינו שהאמוראים בבבל הניחו תפילין,

לעשות, בארץ אשר נתן ה' אלהי אבותיך לך לרשתה, כל הימים אשר אתם חיים על האדמה".

ודרשין: "אלה החקים" – אלו המדרשות. דינים שאינם מפורשים בתורה, אלא נדרשים מחסר הכתוב או יתר.⁽³⁾

"והמשפטים" – אלו הדינים המפורשים בתורה.

"אשר תשמרון" – זו משנה. לימוד החקים והמשפטים.⁽⁴⁾

"לעשות" – זו מעשה, קיום החקים והמשפטים.

"בארץ" – יכול כל המצות כולן לא יהיו נוהגים אלא בארץ?

תלמוד לומר: "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה". ומשמע, בין בארץ בין בחוץ לארץ.

אי מקרא "כל הימים" בלבד, יכול הייתי ללמוד שכל המצוות יהו נוהגים בין בארץ בין בחוץ לארץ.

תלמוד לומר "בארץ", משמע רק בארץ.

אחר שריבה הכתוב "כל הימים" שהמצוות נוהגות אף בחוץ לארץ, ומיעט הכתוב "בארץ" שהמצוות נוהגות רק בארץ, מעתה איננו יודעים אלו מן המצוות ינהגו רק בארץ, ואלו ינהגו אף בחוץ לארץ?

צא ולמד, ממה שאמור בענין, שנאמר בהמשך הענין, "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים", דהיינו עבודה זרה. ועל איסור זה נאמר "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה", לומר שנוהג אף בחוץ לארץ.

והרי אחת מן שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן היא מידת "דבר הלמד מענינו", ולכן אנו למדים מאיסור עבודה זרה הנאמר בענין, לכל מקום –

מה, כמו עבירת עבודת כוכבים, שהיא מיוחדת בכך שהיא חובת הגוף, ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ, אף כל מצוה שהיא חובת הגוף, נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ.⁽⁵⁾

שנינו במשנה: חוץ מן הערלה והכלאים, רבי אליעזר אומר אף החדש.

איבעיא להו, הסתפקו בבית המדרש: האם רבי אליעזר לקולא פליג, שהוא בא לחלוק על התנא קמא, ולומר שחדש אינו נוהג

3. תוס' הרא"ש ועמק הנצי"ב על הספרי.

4. כיון שהלימוד מביא לידי מעשה כדכתיב "תשמרון לעשות". רש"י.

והמהרש"א כתב, שהמשנה והלימוד הוא שמירת המצוה לעשותה כתיקנה.

5. הקשה הרמב"ן, הרי הפסוק שם לא מדבר

באיסור שלא לעבוד עבודה זרה, אלא במצוה לעקור עבודה זרה, וזה ודאי לא נוהג אלא רק בארץ ישראל, כמו שכתוב "אשר אתם יורשים אותם". ותירץ, שהכוונה לאיסור של "לא תעשון כן לה' אלהיכם" האמור שם, שהוא איסור הקרבה לה' בבמת יחיד, וזה נוהג גם בחוץ

בחוץ לארץ, או לחומרא פליג, שהוא בא לומר שאיסור "חדש" נוהג אף בחוץ לארץ?

ומבארת הגמרא את שני צידי הספק:

לחומרא פליג — והכי קאמר תנא קמא במשנה: חוץ מן הערלה ומן הכלאים, דהלכתא גמירי לה, הלכה למשה מסיני שהן נוהגות אף בחוץ לארץ, (6) ואף על גב דאיכא למימר שיהיו נוהגות רק בארץ, שהרי חובת קרקע היא.

אבל איסור "חדש", בארץ, אין, רק בארץ הוא נוהג, אבל בחוץ לארץ, הוא לא נוהג, כדין כל המצוות התלויות בארץ.

מאי טעמא, וטעמו של דבר, על אף שבאיסור "חדש" נאמר "חקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם", ומשמע לכאורה שגם בחוץ לארץ [בכל מושבותיכם] הוא נוהג, אין זו כונת הכתוב, אלא הכתוב "מושב" [כלומר "בכל מושבותיכם"] לאחר ירושה וישיבה משמע. שבא הכתוב לומר, שגם בארץ ישראל אין איסור "חדש" נוהג מיד עם הכנסת לארץ, אפילו בארבע עשרה שנות כיבוש הארץ וחלוקתה, אלא רק לאחר מכן, כאשר נתיישבו בה, והכיר כל אחד את חלקו. אבל בחוץ לארץ הוא אינו נוהג.

ואתא, ובא רבי אליעזר לחלוק ולמימר,

שאף איסור "חדש" נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ.

מאי טעמא? משום ש"מושב" משמעו בכל מקום שאתם יושבים, ואפילו בחוץ לארץ.

או דלמא רבי אליעזר לקולא פליג —

והכי קאמר תנא קמא: חוץ מן הערלה והכלאים, דהלכתא גמירי לה שהן נוהגות אף בחוץ לארץ, וכל שכן "חדש" שנוהג אף בחוץ לארץ, משום ד"מושב" — בכל מקום שאתם יושבים, משמע.

ואתא רבי אליעזר למימר: "חדש" אינו נוהג אלא בארץ, משום ד"מושב" — לאחר ירושה וישיבה, משמע, ולא בחוץ לארץ.

ומאי "אף החדש" שאמר רבי אליעזר, והרי לכאורה משמע שאף ה"חדש" נוהג גם בחוץ לארץ? — אקמייתא.

דהיינו, "אף החדש", אינו עולה על הסיפא של המשנה "חוץ מן הערלה והכלאים", לומר שגם החדש דינו כערלה וכלאים ונוהג בחוץ לארץ, אלא על הרישא, האומרת "כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ", ובא רבי אליעזר לומר שאף "חדש" הוא מהמצוות התלויות בארץ, ואינו נוהג אלא בארץ.

לארץ.

והריטב"א הוסיף שעבודה זרה אין הכוונה לעבודה זרה ממש, אלא עבודה ש"זרה ממקומה", שאינה נעשי במקום אשר יבחר ה' אלא בבמה, וכמו שאמרו "לעולם יעבוד אדם עבודה זרה, ואל יצטרך לבריות", שהכוונה בזה היא לעבודה שהיא זרה לו.

6. לא קאי אלא על ערלה, אבל כלאים הוא

מדברי סופרים כדלקמן בסוגיא. רש"ש. ובשאגת אריה החדשות [א] כתב שהכוונה לכלאי אילן, שאיסורם מדאורייתא בחוץ לארץ כדלקמן [לט א].

וראה שם ובפני יהושע, שביארו מדוע קבעה הגמרא את האיבעיא רק לפי מאן דאמר שערלה

תא שמע לפשוט האיבעיא מהי דעת רבי אליעזר, מהא דאמר אביי: מאן תנא, מיהו התנא קמא של המשנה, דפליג עליה דרבי אליעזר? — רבי ישמעאל היא!

כשעברו ישראל את הירדן ונכנסו לארץ, הקימו את המשכן בתחילה בגלגל, שם עמד במשך ארבע עשרה שנה של כיבוש וחילוק הארץ. באותה תקופה היה "היתר במות", שלכל יחיד היה מותר להקים מזבח [במת יחיד] בכל מקום, ולהקריב עליו את קרבנותיו, במקביל לבמה הגדולה [במת ציבור] שהיתה במשכן בגלגל.

לאחר מכן קבעו את המשכן בשילה, ואז נאסרו במות היחיד.

כאשר חרבה שילה, קבעו את המשכן בנוב ולאחר מכן בגבעון. בתקופות אלו שוב הותרו הבמות, עד שנבנה המקדש בירושלים, ונאסרו הבמות לעולם.

כל קרבנות העולה והשלמים חייבים להקריב יחד עמם "מנחת נסכים". ונחלקו תנאים מה דין במת יחיד לענין הנסכים, האם גם הקרבנות שהקריבו שם היו חייבים בנסכים.

המחלוקת תלויה בביאור הפסוק שנאמר בראש פרשת הנסכים [במדבר טו ב] "כי תבאו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם".

רבי עקיבא מפרש את "מושבותיכם" שבכל מקום שאתם יושבים ומקריבים קרבנות, ואפילו בבמת יחיד, חייבים להביא נסכים.

ואילו רבי ישמעאל דורש מ"אשר אני נותן לכם", שרק בבמה הנוהגת לכולם, דהיינו בבמת ציבור, חייבים בנסכים. והוא מפרש "מושבותיכם" שרק לאחר ירושה ושיבה, כאשר המשכן הוקם בשילה, רק אז נתחייבו בנסכים, ואילו בארבע עשרה שנה הראשונות, בהיותם בגלגל, לא הקריבו נסכים ואפילו בבמת הציבור שהיתה שם.

דתניא: מתוך כך שנאמר בנסכים "אשר אני נותן לכם", שלמדנו מזה שרק בבמת ציבור הכתוב מדבר, בהכרח ש"מושב" האמור שם אין משמעו בכל מקום שאתם יושבים, שהרי במת ציבור לא היתה רק במקום אחד. אלא הכוונה, לאחר ירושה ושיבה: **ללמדך, שבכל מקום שנאמר בו "מושב", אינו אלא לאחר ירושה ושיבה, דברי רבי ישמעאל.** (7)

אמר לו רבי עקיבא: הרי שבת, שנאמר בו "מושבות" [שמות לה ג] "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", ובכל זאת היא נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ. ומוכח מכאן ש"מושבות" משמעו בכל מקום שאתם יושבים, ואם כן גם בנסכים נפרש כן, שבבכל מקום, וגם בבמת יחיד, יחוייבו בנסכים.

ובעצמות יוסף פירש ד"הלכתא גמירי" היינו דהכי קיימא לן, ולא שהוא הלכה למשה מסיני, שהרי הכלאים מדברי סופרים, וגם בערלה יש מאן דאמר שהוא הלכות מדינה.
7. מכאן מקור דברי הרמב"ם [תרומות א ה]

אסורה מדאורייתא, והרי גם לפי מאן דאמר ערלה אסורה רק מדרבנן שייך אותו ספק, ולא היה לה לגמרא להזכיר כאן שעולה היא הלכה למשה מסיני, כיון שאין בזה נפקא מינה לגבי בעייתנו.

קאי? מהיכן היא למד ש"מושב" פירושו לאחר ירושה וישיבה? **אנסכים** מנסכים הוא למד זאת.

ותקשי: והרי **בנסכים** "ביאה" ו"מושב" ז-ב-1 **כתיב בהו**. שנאמר בהם גם ביאת הארץ וגם "מושבותיכם", דכתיב "כי תבאו אל ארץ מושבותיכם". ואם כן, כיצד לומד מכאן רבי ישמעאל שגם היכן שכתוב רק "מושב" בלבד פירושו לאחר ירושה וישיבה? והרי שמא רק כאשר כתוב גם ביאת הארץ אין אפשרות לפרש שהכוונה לכל מקום שאתם יושבים ואפילו בחוץ לארץ, אבל כשכתוב רק "מושב", אפשר שפירושו הוא בכל מושבות, ואפילו בחוץ לארץ?

ומשנינן: **הכי קאמר: ללמד שכל מקום שנאמר "ביאה" ו"מושב" אינו אלא לאחר ירושה וישיבה, דברי רבי ישמעאל.**

והיינו, שבאמת רבי ישמעאל לומד מנסכים רק למקום שנאמר בו גם ביאת הארץ — כגון "חדש", שכתוב בו "כי תבאו אל הארץ" וגם "מושבותיכם" — שאין פירושו "בכל מקום", אלא רק לאחר ירושה וישיבה.

אמר לו רבי ישמעאל: אין ראייה משבת. כי **שבת, מקל וחומר אתיא** שנוהגת גם בחוץ לארץ —

מה מצות קלות [שאינן תלויות בארץ] נוהגות בין בארץ בין בחוץ לארץ. **שבת, דחמירא, כל שכן** שהיא נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ.⁽⁸⁾

ומסיקה הגמרא לפשוט את האיבעיא, האם רבי אליעזר לקולא פליג או לחומרא פליג:

מדאמר אבוי "מאן תנא דפליג עליה דרבי אליעזר? — רבי ישמעאל!", שהתנא קמא במשנה הוא רבי ישמעאל, הסובר ש"מושב" משמעו לאחר ירושה וישיבה, ולכן הוא סובר ש"חדש" נוהג רק בארץ ישראל, הרי ממילא, רבי אליעזר בא לחלוק עליו ולומר שה"חדש" נוהג גם בחוץ לארץ.

שמע מינה, רבי אליעזר לחומרא פליג.

ומסקינן: **אכן שמע מינה!**

והוינן בה: **מכדי, הרי, רבי ישמעאל, אחיבא**

אלא הארץ נתקדשה מעצמה בכיבוש בלבד, ולפיכך דנו מהמקראות, האם צריך כיבוש כולו או שבכל מקצת מהארץ שכבשו, נתקדשה מיד. חזון איש.

8. לכאורה קשה, שאם כן, איך יענש במיתה המחלל שבת בחוץ לארץ, והרי אין עונשין מן הדין. וצריך לומר, שהקל וחומר בא לגלות ש"מושבותיכם" האמור בשבת אין פירושו ככלל מקום, לאחר ירושה וישיבה, אלא בכל מקום שאתם יושבים.

שלאחר שגלו בראשונה מארץ ישראל לבבל בטלה הקדושה, כי הקדושה הראשונה היתה מפני הכיבוש בלבד, בלי שקידשוה, וכיון שגלו בטלה הקדושה של הארץ. שהרי דנו בסוגייתנו במצוות התלויות בארץ מאימתי נתחייבו בהן, אם תיכף בכניסתן או רק לאחר ירושה וישיבה, ובחלה נתחייבו מיד. ואם היו צריכים קידוש הארץ [לבד מכיבושה], אין מקום לחלק בין מצוה למצוה, ולא היה ראוי להתחייב בשום מצוה התלויה בארץ עד שעת קידוש. אלא מכאן מוכח שלא היה כלל קידוש בקדושה ראשונה,